

NOTAT

Til: Fakultetsstyret Det medisinske fakultet
Fra: Dekan Frode Vartdal, Det medisinske fakultet (MED), UiO
Sakstype: Diskusjonssak
Sak: Forvaltning av og forskning på materiale fra de Schreinerske samlinger
Møtedato: 18.5.2018
Dato: 17.04.2018

Innledning

De Schreinerske samlinger har stor vitenskapelig verdi innen flere forskningsfelt, særlig fordi slike humanosteologisk materiale er svært uvanlige i Europa, ikke minst på grunn av harde oppgjør med eugenikken etter andre verdenskrig. Samlingene inneholder mer enn 8000 skjeletter og dekker et tidsspenn på 9000 år og hele landet, hvilket også gjør det enestående i europeisk sammenheng. De fleste tilsvarende samlinger kan verken oppvise tilsvarende tidsspenn eller geografisk representativitet.

Det medisinske fakultet gjennom IMB mener det er en samfunnsoppgave å utnytte dette materialet på best mulig måte og vil derfor ta et initiativ til sammen med andre partnere ved Universitetet i Oslo (UiO) å etablere en satsing for å utnytte dette materialet. Det presiseres at det gjelder særskilte regler for forvaltning av den samiske delen av samlingen, som fastsettes av Sametinget.

Betydning av samlingen

Samlingene har særlig betydning innen følgende områder:

Arkeologi. Samlingene er av stor betydning da de rommer alt humanosteologisk materiale fra arkeologiske kontekster i Norge. Avgjørende gjennombrudd i tverrvitenskapelig samarbeid mot naturvitenskapene har åpnet for en rekke nye analyser av skjeletter, herunder isotopanalyser og aDNA. Disse analysene kaster helt nytt lys over en rekke sentrale, kulturhistoriske problemer og kvalifiserer for tiden til publikasjoner i de høyest rangerte tidsskriftene.

Humanevolusjon. Det foregår en betydelig aktivitet for å kartlegge og sekvensere gener både av ancient DNA kommet fram ved arkeologiske utgravninger over hele verden, noe som åpner for å vise hvordan homo sapiens har vandret gjennom historien og med dette åpne for muligheten for å se om ytre faktorer som klima og næringsmidler har hatt innvirkning på humanevolusjonen.

Medisin/sykdomsforskning: Kartlegging av gener før og etter store lokaliserte epidemier, for eksempel svartedauden, åpner for å identifisere gener som beskytter mot eller disponerer for ulike sykdommer og til å forstå hvorfor og hvordan noen etniske grupper er resistente mot enkelte sykdommer.

Referansemateriale: Samlingene har stor betydning som *medisinsk og odontologisk referansemateriale*. Vitenskapelig samlingsforvaltning er også svært betydningsfullt for *politiet og rettsmedisinerne*, da fysiskantropologisk ekspertise ligger til grunn for bevisførsel i kriminalsaker.

Ressurser for utnyttelse av samlingen

Ancient DNA-lab ved MN har infrastruktur og ekspertise som gjør at man kan isolere og utnytte aDNA på en måte som gjør at det kan utnyttes for videre undersøkelser. Se <https://www.mn.uio.no/cees/english/research/about/infrastructure/ancient-dna-lab/>

Norwegian Sequencing Centre kan gjennomføre «high-throughput»-sekvensering av DNA. Se: <http://www.sequencing.uio.no/>

DeCode Genetics på Island som er et av verdens største genetiske laboratorier har uttrykt interesse for å bidra til å kartlegge DNA, mellom annet helgenomsekvensering. Se: <https://www.decode.com/>

Bioinformatikk-analyser av materialet kan utføres flere steder ved UiO.

Tjeneste for sensitive data (TSD) ved UiO som har en nasjonal funksjon vil være en verdifull ressurs for lagring av biologiske data fra skjelettene, ikke minst fordi en enhetlig og kvalitetssikret lagring gir mulighet for forskere fra hele landet å benytte disse data sammen med metadata, noe som ville være rimelig siden hele landet siden 1930-årene har bidratt til den videre oppbygging av de Schreinerske samlinger.

Organisering av forvaltning og forskning

MED er ansvarlig for forvaltningen av samlingen, med delegering av det operative ansvaret til IMB. MED ønsker å etablere en strukturert dialog med interesserte enheter ved UiO med sikte på å igangsette en satsing for å utnytte materialet som ligger i samlingen. Andre enheter ved UiO med interesse for bruk av samlingen (KHM, OD, MN) vil være partnere i satsingen.

Når det gjelder all forskning på skjelettmaterialet i DSS og utstillinger som gjøres av skjelettmaterialet i DSS, så må alle forskere/museer forelegge dette for Skjelettutvalget (<https://www.etikkom.no/hvem-er-vi-og-hva-gjor-vi/Hvem-er-vi/Skjelettutvalget/>) som har en rådgivende funksjon for forskning på slikt materiale.

Det foreslås også at det etableres en rådgivende gruppe for satsingen med representanter fra alle partnere. Rådgivningsgruppen skal være rådgivere for bruk av samlingen og pådrivere for å innhente ressurser til forskning, til undervisning og formidling basert på samlingen. Likeledes foreslås det at det etableres en faggruppe som skal sørge for at det legges til rette for bruk av samlingen mhp på lagring, ekstrahering av aDNA, utstørsbehov, muligheter for vitenskapelig utnyttelse, etc. Faggruppen bør bestå av en arkeolog, en representant fra ancient DNA-lab, en molekylærgenetiker og en bioinformatiker.

Finansiering

Samlingen har tidligere blitt forvaltet av en professor i osteologi/anatomi ved IMB som har hatt et hovedansvar for å forvalte samlingen. Etter at denne professoren ble pensjonert er det ikke ansatt en noen i stillingen, begrunnet med at det er lite sannsynlig at det lar seg gjøre å rekruttere en person med den samme ekspertise, og ansettelse i denne stillingen er ikke blitt prioritert av IMB da de mener at forvaltningen av samlingen ikke er en del av instituttets strategi. Dekan mener at det er en samfunnsoppgave for fakultetet å ivareta denne samlingen og vil derfor foreslå at det etableres en stilling for en senioringeniør med biologisk kompetanse som er ansvarlig for oppbevaring og oppfølging av samlingen, samt for uttak av biologisk materiale fra samlingen, forsendelse av materiale til andre enheter, registrering av data, etc. Dekan vil derfor foreslå at det fra og med budsjettet for 2019 legges inn finansiering av en slik stilling.

Finansiering av de ulike forskningsprosjekter relatert til samlingen må finansieres av de enheter (fakulteter, institutter, avdelinger, etc) som er ansvarlig for de ulike forskningsprosjektene.